

PROBLEM ČOVEKA

Radomir Konstantinović: „Izlazak”, Izdanje SKZ, Beograd 1960.

U romanu *Izlazak* dobili smo jednu modernu verziju novozavetne priče o Isusu i Judi. Konstantinovićev roman dosledno je napustio dva shvatanja; prvo, koje u Judi vidi simbol za izdaju i izdajstvo; drugo, koje u Judi vidi čoveka pobunjenog protiv jednog lažnog božanstva. Kao što je poznato, prvo shvatanje pripada literaturi dogmatičke hrišćanske inspiracije; drugo shvatanje nastalo je u znaku jedne romantične pobune protiv hrišćanstva. Kako je prvo shvatanje dobro poznato, ovde ćemo pokušati da damo prilog objašnjenju drugog shvatanja.

U modernoj evropskoj literaturi bilo je više pokušaja da se lik Jude rehabilituje; da se biblijskom junaku koga su hrišćanska teologija i literatura učinile najomrznutijim među svim biblijskim junacima oda pravda u ime jednog shvatanja sveta i čoveka koje je drukčije od hrišćanskog shvatanja. Ovi pokušaji naročito su vidno došli do izraza u delima izvesnih pesnika ekspresionističke škole. Dok konvencionalna misao vezana za hrišćanstvo vidi u Judi poreklo izdaje, ovi pesnici videli su u njemu početak čovekovog suprotstavljanja božanstvu u ime čoveka i čovečnosti. U našoj književnosti ovo shvatanje najsugestivnije je izrazio Dušan Vasiljev. Ovde navodimo stihove iz njegove pesme *Pláč matere čovekove*:

Ustani, sine, da se svetimo,
da krvlju vekovnih namesnika boga
posvetimo forume Rima,
i da kopljem ponovo probodemo rebro
Učitelju iz Jerusalima.
Da iskopamo Judino srebro,
i da na tome svetom mestu
podignemo Čoveku hram...

Kao što smo rekli, Konstantinović u svom romanu ne usvaja ni jedno od ova dva shvatanja; kao što nema veze sa hrišćanskom osudom Jude, Konstantinovićev roman nema veze ni sa njegovom romantičnom apologijom.

Konstatinović ne priznaje dilemu koja i u jednom i u drugom od navedena dva suprotna shvatanja predstavlja odnos između Jude i Isusa. Njegovo je shvatanje da u svetu sa modernim iskustvima ova dilema ne može da se održi. U Konstatinovićevom romanu Isus i Juda nisu dva principa koji se spolja suprotstavljaju jedan drugome; to nisu ni dva principa koji se jedan drugome suprotstavljaju u samom čoveku, iznutra; to su dve mogućnosti, ali dve mogućnosti za svakog čoveka. Kod Konstatinovića odnos između Jude i Isusa nije jedan statičan odnos; otuda i nema dileme, pošto je dilema uvek jedan statičan odnos. U Konstatinovićevom romanu u Isusu je Juda, ali je i Isus u Judi. Oni su jedan u drugom i preobražavaju se jedan u drugog. Kod Konstatinovića nema samo jedan Isus, ni samo jedan Juda. Kao što se preobražavaju, oni se i umnožavaju. U Konstatinovićevom romanu to, otprilike, izgleda ovako: ima jedan Isus koji je Juda; ima, takode, jedan Juda koji je Isus; kraj ove priče se ne može sagledati.

Konstatinović je u svom romanu hteo da kaže da su problemi čoveka mnogo složeniji nego što ih vide religiozni i pesnički mitovi. U Konstatinovićevom shvatanju čoveka nema romantične egzaltacije, kao što nema ni moralnog dogmatizma. Konstatinović je pisac bez ukusa za mistiku, kao što je pisac bez želje za mistifikacijom. Duh bez predrasuda, sa poznavanjem modernog života i sa osećanjem za sudbinu modernog čoveka, Konstatinović je u romanu *Izlazak* i pisac koji o vrlo složenim problemima morala i egzistencije raspravlja na jedan vrlo jednostavan način. Kada je reč o jednoj knjizi tako izuzetne sadržine kao što je *Izlazak*, mislimo da je ovo naročito trebalo naglasiti.